

Aktualizacja taksonomiczna krajowej listy ptaków

Tadeusz Stawarczyk

Muzeum Przyrodnicze UWr, Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław; tadeusz.stawarczyk@uwr.edu.pl

Zmiany taksonomiczne postępują w szybkim tempie, co powoduje konieczność wprowadzania odpowiednich zmian na liście krajowej ptaków. Komisja Faunistyczna, podobnie jak przeważająca większość europejskich Komisji Rzadkości, przyjęła systematykę stosowaną przez International Ornithological Committee – IOC (Gill et al. 2021). Od czasu wprowadzenia ostatnich zmian w taksonomii ptaków krajowych minęły trzy lata (Stawarczyk 2018) i lista gatunków krajowych wymaga kolejnych korekt. Niniejszym Komisja Faunistyczna wprowadza kilka istotnych zmian, które będą obowiązywały od początku roku 2022.

W obrębie nowo zdefiniowanej rodziny pokrzewek Sylviidae istnieje głębokie różnicowanie genetyczne pomiędzy kladami *Sylvia* i *Curruca* (Voelker & Light 2011), co zostało potwierdzone przez Cai et al. (2019). Ostatnio wyjaśniono również różnicowanie w obrębie kompleksu pokrzewki wąsatej *Sylvia cantillans sensu lato* i w rezultacie podzielono ten takson na trzy gatunki (Zuccon et al. 2020; zob. również wcześniejsze badania nad tym gatunkiem cytowane w tej pracy). Tym samym taksonomia zachodniopalearktycznych pokrzewek przedstawia się następująco:

- *Sylvia atricapilla* – kapturka,
- *Sylvia borin* – gajówka,
- *Curruca nisoria* – jarzębatka,
- *Curruca minula* – piegża mała,
- *Curruca curruca* – piegża,
- *Curruca althaea* – piegża zakaspijska,
- *Curruca leucomelaema* – pokrzewka arabska,
- *Curruca crassirostris* – lutniczka wschodnia,
- *Curruca deserti* – pokrzewka saharyjska,
- *Curruca nana* – pokrzewka pustynna,
- *Curruca deserticola* – pokrzewka algierska,
- *Curruca mystacea* – pokrzewka kaspijska,
- *Curruca ruppeli* – pokrzewka czarnogardła,
- *Curruca melanothorax* – pokrzewka cypryjska,
- *Curruca melanocephala* – pokrzewka aksamitna,
- *Curruca cantillans* – pokrzewka wąsata,
- *Curruca iberiae* – pokrzewka iberyjska,
- *Curruca subalpina* – pokrzewka różowobrzucha,
- *Curruca communis* – cierniówka,
- *Curruca conspicillata* – pokrzewka okularowa,
- *Curruca sarda* – pokrzewka czarniawa,
- *Curruca balearica* – pokrzewka balearska,
- *Curruca undata* – pokrzewka kasztanowata.

Badania filogenetyczne nad dziwoniami *Carpodacus* (Zuccon et al. 2012, Tietze et al. 2013) wykazały potrzebę zmian taksonomicznych. Okazało się między innymi, że dotychczas wydzielane taksony *Uragus sibiricus* i *Kozłowia roborowskii* są posadowione wewnątrz kladu *Carpodacus*, natomiast nasz jedyny krajowy przedstawiciel dziwonii w obrębie kladu zajmuje pozycję skrajną, podobnie jak rodzaje *Haematospiza* i *Chaunoproctus*, co skłoniło niektórych taksonomów do wydzielenia go do osobnego rodzaju *Erythrina* (Dickinson & Christidis 2014) i tę zmianę wprowadzono na liście ptaków krajowych (Stawarczyk 2014). Takie rozwiązanie powodowało jednak, że dziwonie stały się grupą parafiletyczną i w celu uniknięcia tego przyjmuje się rozwiązanie włączające rodzaje *Erythrina*, *Haematospiza*, *Chaunoproctus*, *Kozłowia*, *Uragus* i *Pyrhospiza* oraz jeden z gatunków z rodzaju *Leucosticte* (Sangster et al. 2016) do rodzaju *Carpodacus*, dzięki czemu grupa ta staje się monofiletyczna (del Hoyo & Collar 2016, del Hoyo 2020). Według tego podejścia, przyjmowanego obecnie przez IOC nasz jedyny krajowy przedstawiciel dziwonii powraca do wcześniejszej nazwy:

– ***Carpodacus erythrinus* – dziwonია.**

Badania genetyczne niemal wszystkich przedstawicieli rodziny świerszczaków Locustellidae wykazały wiele nieprawidłowości w dotychczas stosowanej taksonomii w obrębie tej grupy (Alström et al. 2018). Badania te potwierdziły, że rodzaj *Locustella* jest monofiletyczny (poza koniecznością włączenia do niego gatunku *Bradypterus alfredi*), lecz stwierdzone w jego obrębie różnice genetyczne (większe niż pomiędzy większością rodzajów wyróżnianych w obrębie tej rodziny) wskazują na potrzebę jego podziału na dwa politypowe rodzaje *Locustella* i *Helopsaltes*. Trzy nasze krajowe gatunki pozostały w rodzaju *Locustella*, natomiast 6 wschodnioazjatyckich gatunków wydzielono w nowy rodzaj *Helopsaltes*, do którego należy stwierdzony w kraju:

– ***Helopsaltes certhiola* – świerszczak melodyjny.**

Badania przedstawicieli podrodziny kłaskawek Saxicolinae wykazały potrzebę nowego uporządkowania tego taksonu, m.in. zrewidowania rodzaju *Oenanthe* (Outlaw et al. 2010, Aliabadian et al. 2012). Według ostatnich badań genetycznych (Schweizer et al. 2019) kompleks 4 form południowo europejskich białorzytek wykazuje niezgodności w fenotypowym podobieństwie i genetycznym zróżnicowaniu. Na podstawie badań mitochondrialnego DNA (Alaei Kakhki et al. 2016, Schweizer et al. 2019) wykazano, że jedyną wyróżniającą się genetycznie formą jest zachodnioeuropejska białorzytka rdzawa *Oe. hispanica hispanica*, która jest taksonem siostrzanym do grupy pozostałych trzech gatunków. Spośród nich wschodnioeuropejska *Oe. h. melanoleuca* jest najbliższą spokrewnioną z białorzytką cypryjską *Oe. cypriaca* i hydrydyzuje w ptn. Iranie z białorzytką pstrą *Oe. pleschanka*. Zróżnicowanie w obrębie białorzytki rdzawej prowadzi do wniosku, że dwie formy powinny być wydzielone w osobne gatunki:

– ***Oenanthe hispanica* – białorzytka rdzawa,**

– ***Oenanthe melanoleuca* – białorzytka maskowa.**

Ostatnie badania zróżnicowania kompleksu skowrończyka małego *Alaudala rufescens* i skowrończyka malutkiego *A. raytal* (Alström et al. 2021), oparte o cechy będące kombinacją danych genetycznych, ubarwienia, biometrii, śpiewu, wybiórczości siedliskowej i rozmieszczenia geograficznego, doprowadziły do wniosku, że oprócz wyróżnianego już gatunku *A. cheleensis*, istnieje potrzeba wyodrębnienia w tym kompleksie jeszcze

jednego gatunku *A. heinei*. Jedyne krajowe stwierdzenie skowrończyka małego *sensu lato* będzie wymagało rewizji. Obecnie wyróżnia się więc 4 gatunki:

- *Audala rufescens (sensu stricte)* – skowrończyk mały,
- *Audala heinei* – skowrończyk kaspijski,
- *Audala cheleensis* – skowrończyk mongolski,
- *Audala raytal* – skowrończyk malutki.

Lista ptaków krajowych będzie aktualizowana w miarę wprowadzania zmian przez IOC.

Summary: Update of the taxonomy of the Polish bird checklist. The publication presents changes in the taxonomy of birds of Poland according to the IOC World Bird List.

Literatura

- Alaei Kakhki N., Aliabadian M., Schweizer M. 2016. Out of Africa: biogeographic history of the open-habitat chats (Aves, Muscicapidae: Saxicolinae) across arid areas of the old world. *Zool. Scripta* 45: 237–251.
- Aliabadian M., Kaboli M., Förschler M.I., Nijman V., Chamani A., Tillier A., Prodon R., Pasquet E., Ericson P.G.P., Zuccon D. 2012. Convergent evolution of morphological and ecological traits in the open-habitat chat complex (Aves, Muscicapidae: Saxicolinae). *Mol. Phylogen. Evol.* 65: 35–45.
- Alström P., Cibois A., Irestedt M., Zuccon D., Gelang M., Fjeldså J., Andersen M.J., Moyle R.G., Pasquet E., Olsson U. 2018. Comprehensive molecular phylogeny of the grassbirds and allies (Locustellidae) reveals extensive non-monophyly of traditional genera, and a proposal for a new classification. *Mol. Phylogen. Evol.* 127: 367–375.
- Alström P., van Linschooten J., Donald P.F., Sundev G., Mohammadi Z., Ghorbani F., Shafaeipour A., van den Berg A., Robb M., Aliabadian M., Wei C., Lei F., Oxelman B., Olsson U. 2021. Multiple species delimitation approaches applied to the avian lark genus *Audala*. *Mol. Phylogen. Evol.* 154: 106994.
- Cai T., Cibois A., Alström P., Moyle R.G., Kennedy J.D., Shao S., Zhang R., Irestedt M., Ericson P.G.P., Gelang M., Qu Y., Lei F., Fjeldså J. 2019. Near-complete phylogeny and taxonomic revision of the world's babblers (Aves: Passeriformes). *Mol. Phylogen. Evol.* 130: 346–356.
- Dickinson E.C., Christidis L. 2014. The Howard & Moore Complete Checklist of the Birds of the World. 4th edition. Vol. 2. Aves Press, Eastbourne.
- Gill F., Donsker D., Rasmussen P. (eds). 2021. IOC World Bird List (v11.2). doi: 10.14344/IOC.ML.11.2
- del Hoyo J. (ed.) 2020. All the Birds of the World. Lynx Edicions, Barcelona.
- Del Hoyo J., Collar N.J. 2016. HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World. Vol. 2: Passerines. Lynx Edicions, Barcelona.
- Outlaw R.K., Voelker G., Bowie R.C.K. 2010. Shall we chat? Evolutionary relationships in the genus *Cercomela* (Muscicapidae) and its relation to *Oenanthe* reveals extensive polyphyly among chats distributed in Africa, India and the Palearctic. *Mol. Phylogen. Evol.* 55: 284–292.
- Sangster G., Roselaar C.S., Irestedt M., Ericson P.G.P. 2015. Sillem's Mountain Finch *Leucosticte sillemi* is a valid species of rosefinch (Fringillidae). *Ibis* 158: 184–189.
- Schweizer M., Warmuth V., Alaei Kakhki N., Aliabadian M., Förschler M., Shirihai H., Suh A., Burri R. 2019. Parallel plumage colour evolution and introgressive hybridization in wheatears. *J. Evol. Biol.* 32: 100–110.
- Stawarczyk T. 2014. Aktualizacja systematyki i taksonomii ptaków krajowych. *Ornis Pol.* 55: 290–298.
- Stawarczyk T. 2018. Zmiany taksonomiczne na liście ptaków krajowych według taksonomii IOC. *Ornis Pol.* 59: 71–77.

- Tietze D.T., Päckert M., Martens J., Lehmann H., Sun Y.-H. 2013. Complete phylogeny and historical biogeography of true rosefinches (Aves: *Carpodacus*). *Zool. J. Linn. Soc.* 169: 215–234.
- Voelker G., Light J.E. 2011. Palaeoclimatic events, dispersal and migratory losses along the Afro-European axis as drivers of biogeographic distribution in *Sylvia* warblers. *BMC Evol. Biol.* 11 (163): 1–13.
- Zuccon D., Prys-Jones R., Rasmussen P.C., Ericson P.G.P. 2012. The phylogenetic relations and generic limits of finches (Fringillidae). *Mol. Phylogen. Evol.* 62: 581–596.
- Zuccon D., Pons J.-M., Boano G., Chiozzi G., Gamauf A., Mengoni C., Nespoli D., Oliosio G., Pavia M., Pellegrino I., Raković M., Randi E., Rguibi Idrissi H., Touihri M., M. Unsöld M., Vitulano S., Brambilla M. 2020. Type specimens matter: new insights on the systematics, taxonomy and nomenclature of the subalpine warbler (*Sylvia cantillans*) complex. *Zool. J. Linn. Soc.* 190: 314–341.